

Список використаної літератури:

1. Концепція екологічної освіти в Україні. Директор школи. – 2002. – № 16. – квітень. – С. 20–29.
2. Мудрак, О.В. (2002). Проблеми і шляхи розвитку екологічної освіти в Україні. *Людини і довкілля. Проблеми неоекології*. Вип. 3. Харків: Видавництво ХНУ. С. 14–18.
  - Мудрак, О.В. (2019). Формування екологічної компетентності учнів шляхом впровадження освіти для сталого розвитку в курсі біології 9 класу: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ». 48 с.
3. Мудрак О.В. (2016). Програмно-цільовий освітній проект «Екошкола – школа майбутнього»: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД». 94 с.
4. Mudrak O.V. (СHE, Ukraine), Mudrak G.V. (VNAU, Ukraina) – Program-target educational project “Ecoschool – school for future”: the state, problems and prospects of implementation // Міжнародова конференція “Gospodarka o obiegu zamkniętym – racjonalne gospodarowanie zasobami” 18–19 września 2018. – Krakow: Instytut gospodarki surowcami mineralnymi i energia Polskiej akademii nauk, P. 15.

ПРОФЕСІЙНІ ТА ОСОБИСТІСНІ РОЛІ ШКІЛЬНОГО

ПСИХОЛОГА У ФАХОВОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ

УДК 159.923.2

Немаш Лілія Ігорівна,

аспірантка кафедри психології та соціальної роботи

ВДПУ імені М. Коцюбинського,

асистентка кафедри соціальних технологій

Вінницького інституту Університету «Україна»

Актуальність дослідження. Психологи, які працюють у закладах загальної середньої освіти проходять довгий шлях фахового і

особистісного формування та постійно перебувають в динамічному комунікативному просторі, виконуючи при цьому безліч формальних та неформальних рольових позицій. Основні ролі шкільного психолога проявляються у виконанні ним фахових компетенцій під впливом існуючих умов професійного середовища власної компетентності та особистісних його особливостей. Але існує і неформальне сприйняття ролі психолога в освітньому середовищі. На практиці існує певна розбіжність між формальним та неформальним сприйняттям професійних і особистісних ролей шкільного психолога як самими фахівцями, як суб'єктами професійної діяльності, так і освітнім середовищем. Дана проблема потребує додаткового дослідження.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми.

Професійній підготовці практичних психологів в закладах вищої освіти (ЗВО) та підвищенню їх кваліфікації присвячено низку наукових робіт (О. Ф. Бондаренко, Ж. П. Вірна, О. П. Саннікова, В. А. Семиченко, Н. Ф. Шевченко, Н. В. Чепелева, Ю. М. Швалб, Т. С. Яценко та ін.). В той же час, вивченню особливостей безпосередньої діяльності шкільного психолога науковці приділяють значно менше уваги. Переважна більшість публікацій стосується вивченню процесу їх підготовки до професійної діяльності.

Сценарії, моделі та ролі у професійній діяльності практичного психолога є різноманітними та індивідуальними, що обумовлено складною системою взаємовпливу особистості і професійної діяльності (Е. Ф. Зеєр, Л. М. Мітіна, А. К. Маркова та інші)

В. В. Шахов звертає увагу, що професійні характеристики шкільного психолога відображують систему особистісних якостей і особливостей по відношенню до мети, предмета і засобів праці даної професії (Шахов, В. В., 2017, с. 180).

В.Г.Панок докладно називає проблемні аспекти в діяльності практичних психологів. Серед них проблеми недостатньої підготовленості до розв'язання комунікативних проблем в роботі, а

саме: професійного спілкування; відсутності чи неповної сформованості професійної позиції фахівця; проблема професійної спрямованості особистості фахівця; дотримання етичних норм і стандартів у професійній діяльності; методичного забезпечення і дотримання вимог застосування психологічних методик, технік і технологій (Панок, В. Г., 2013, с. 136).

Мета наукової публікації полягає у представленні результатів дослідження неформальних ролей психологів закладів загальної середньої освіти в їхньому фаховому комунікативному просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення особливостей уявлень самих шкільних психологів щодо проявів неформальних ролей у їхній професійній діяльності відбувалось в процесі роботи у методично-супервізійному семінарі «Розвиток професійної ідентичності психологів та соціальних педагогів, які працюють у навчально-виховному процесі з дітьми». Проект виконується в рамках співпраці КЗ «ММК» Департаменту освіти ВМР з громадськими організаціями «Генерація Ідей Добробуту» та «Вінницьке обласне товариство психологів та психотерапевтів». Метою програми є покращення професійної майстерності фахівців, які працюють з дітьми в навчально-виховному процесі.

У роботі семінару прийняли участь 53 психологи та 8 соціальних педагогів закладів освіти (ЗЗСО та ЗДО) м. Вінниці. Присутнім було запропоновано в малих групах обговорити і представити на загальне обговорення перелік неформальних ролей, які, на думку цих фахівців, вони виконують або від них очікують виконання таких ролей колеги-вчителі, учні, батьки учнів, інші люди. Завдання виявило багато гострих питань у фаховому середовищі, які впливають на якість виконання посадових та функціональних обов'язків, сприяють професійному зростанню або створюють умови для емоційного виснаження. Були названі наступні рольові позиції:

1. Роль мами, вихователя, опікуна (можливе очікування виконання ролі з обох сторін). Дані ролі підтримувались більшістю психологів та соціальних педагогів. «Ці ролі не мають функціоналу в нашій професії, але виконуються».

2. Роль подруги – «очікують підтримку від мене як від подруги, але рекомендацій як від психолога». Це стосується як колективу в якому працює психолог, так і в житті загалом (дану роль визнали всі учасники групи).

3. Роль медіатора – «експрес вирішення конфліктних ситуацій».

4. Роль вчителя – «ми маємо оцінювати учнів, навчати іншим предметам». Очікування від колективу, що психолог є педагогом (обговорювалась професійна ідентичність психолога).

5. Роль няні – «ми повинні сидіти з дитиною та розважати її». «Психолог повинен поняньчити дитину, яка має проблеми в поведінці, а вчитель не може або не хоче з цим розбиратись», «Роль МНС», «Гостра допомога», «Психолог, зроби що-небудь з дитиною».

6. Роль чарівника, мага, провидця, нумеролога, екстрасенса, феї, месії з німбом на голові, хіроманта – «зробіть з нею (дитиною) щось».

7. Роль кур'єра – психолог використовується для перевезення документації (спостерігалась висока емоційність та ворожість до цієї ролі).

Також називались ролі тренера, швидкої допомоги, детектива, жилетки, суді, актора, аніматора, супермена, дизайнера, декоратора.

Під час обговорення зверталась увага, що переважно ці ролі «пропонуються» психологам на додачу до основних функцій і посадових обов'язків без урахування часових обмежень. Були названі індикатори втоми, які призводять до емоційного вигорання і виснаження.

Висновки. Покращення професійної майстерності фахівців, які працюють з дітьми в освітньому процесі та розвиток професійної ідентичності психологів закладів загальної середньої освіти передбачає чітке усвідомлення і диференціацію фантазійних очікувань та фахових рольових позицій. Утримування професійних меж у виконанні функціональних обов'язків сприятиме покращенню якості роботи і професійної компетентності

практичного психолога.

Перспективами подальших досліджень може стати вивчення ролі рефлексії у розвитку професійної ідентичності та компетентності практичного психолога.

Список використаної літератури:

1. Шахов, В. В. (2017). *Становлення професійної самосвідомості особистості студента психолога*. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія, випуск 49, с. 178-182.
2. Панок В. Г. (2013). *Професійне становлення практичних психологів: досвід і перспективи*. Психологія і суспільство. №3, с. 135-141.

БЕЗПЕКА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК УМОВА ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТАРШОКЛАСНИКІВ

УДК 159.922.7-053.6

*Ольшєвська Олена Василівна,
студентка спеціальності 053 «Психологія»
другого (магістерського) рівня
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність дослідження. Одним із найважливіших механізмів соціалізації сучасної людини є освіта, що є ієрархією цілей, завдань, пріоритетів навчання і виховання молодого покоління. В сучасній психолого-педагогічній науці освіта розглядається в декількох планах: як освітня система, як освітній процес, як освітня діяльність, як індивідуальний або сукупний результат процесу і як освітнє середовище. Психологічна безпека особистості і середовища нероздільні і є моделлю стійкого розвитку і нормального функціонування людини у взаємодії із середовищем. Актуальність дослідження обумовлена протиріччям між цінністю умов психологічної безпеки освітнього